

KOTORSKA POVELJA STEFANA PRVOVENČANOG

Jedan od najvažnijih problema naše diplomatike je utvrđivanje autentičnosti sumnjivih i interpoliranih povelja, među koje se ubrajaju kotorske povelje Nemanjića. Veoma je opširna literatura napisana o njima, koja govori ili u korist njihove autentičnosti, ili, nasuprot, o njima kao falsifikatima.¹ Ipak, pokušaj njihove rehabilitacije do sada nije uspio, što ostavlja mogućnost negativne ocjene ovih dokumenata. Predmet naše rasprave je povelja označena kao »Hrusovoj Pervovenčanago kralja Stefana«, na 20. strani Kopijalne knjige »Epoha Crnojevića« u Cetinjskom muzeju.²

Dok su veliko interesovanje pobuđivale kotorske povelje cara Dušana, i povelje vezane za njih, dotle se o ovoj povelji veoma malo zna. Pomenuta je samo usputno kod P. Rovinskog kada govori o

¹ S. Stanojević, Glas SKA 106, Studije o srpskoj diplomatiji, 1923, str. 41, napom. 4; isti: Glas CLXIX, 1936, 27—32; I. Črnogorčević, Miholjski zbor u Boki Kotorskoj, Starinar X, 1893, 66; F. Rački, Prilozi za zbirku srbskih i bosanskih listina, Rad JAZU 1, 1867; A. Соловев, Греческие архонты в Сербском царстве XIV века, Byzantinostavica, II, 1930, 278, Prim. 10; M. Dinić, O. Nikoli Altomanoviću, Beograd, 1932, 3; A. Dabinić, Kotor u drugom skadarskom ratu (1419—1423), Rad JAZU 257, 1937, str. 237—239; Đ. Stracimirović, Pravoslavna crkva u Boci Kotorskoj, Postanak i sudbine njene, Godišnjica Nikole Čupića XVII, 1897, 208—209; I. Stjepčević, Kotor i Grbalj, Split, 1941, 19—23 i 227; A. Solovjev, Grbaljska župa i grbaljski statut, Godišnjica N.Č. XL, 1931, 7—8; I. Sindik, Komunalno uređenje Kotora od druge polovine XII do početka XV stolecā, Beograd 1950, 29; P. Butorac, Teritorijalni razvitak Kotora, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, god. X—XI, 1966, 74—81; S. Mijušković, Teritorijalna nadležnost Kotorske mornarice, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XVIII, 1970, 14—17; B. Sekularac, Kasniji prepis falsifikovane povelje cara Dušana kotorskoj opštini o poklonu Grblja i manastira sv. Arhanđela Mihaila na Prevlaci, Istorijski zapisi, 3—4, 1981, 57—70.

² Fascikla Kopijalna knjiga, Arhivsko odjeljenje Cetinjskog muzeja; Jedan oštećeni primjerak falsifikata nalazi se u ostavštini Ilije Sindika u Istorijskom arhivu u Kotoru; Mljetački izvanredni providur u Novome Dominik Pizzamano 20. X 1754. godine ovjerava prevod ove povelje, koja je prevedena na italijanski jezik, a čuva se među rukopisima peraških kneževa Smeće (P. Butorac, Opatija sv. Julija kod Perasta, Zagreb 1928, str. 6).

Nemanjićima i njihovom patronu arh. Mihailu. On kaže da »upravo o manastiru na Prevlaci postoji povelja Stefana Prvovenčanog, koji je osnovao sam manastir i postavio patrijarha Arsenija. Ali ova je povelja poznata samo u prepisu, koji su štampali mileševski monasi u svojoj štampariji, puna takvih nelogičnosti, da je očit falsifikat«.¹ Vjerovatno da zbog posljednje konstatacije Rovinski nije ni naštao ovu povelju, a očigledno je da se radi o dokumentu koji ovdje dajemo. I D. Milaković govori o podizanju manastira na Prevlaci »koj manastir beše ogradio sveti Stefan Prvovenčani kralj srbski, o čem svedoči sledujuće pismo«,² pozivajući se na navodno objavljeno »pismo« u »Istoriji Crne Gore« S. Milutinovića (1835). Međutim, sam Milutinović kaže da »ovo pismo nije ovde ni na oči ni u ruke došlo«.³

O kakvom se »pismu« govori teško je reći pošto nije objavljeno, ali tvrdnja da je Prvovenčani podigao manastir sv. Mihaila na Prevlaci je neosnovana, jer su i crkva i manastir postojali prije Nemanjića. Po kamenim ostacima bizantinsko-langobardskog stila dalo bi se zaključiti da su građeni od IX—XI v. Osnovani su ih Kotorani i poklonili benediktincima. O tome svjedoči darovnica kotorskog biskupa Ursaciusa iz 1124. godine. U drugoj polovini XII vijeka, pošto su benediktinci bili napustili Prevlaku Kotorani daju »Tumbu sv. Arhandela crkvi sv. Tripuna, tj. od Vajca do obale morske i od obale morske do Vajca itd.«⁴

Vjerovatno da je postojao dokumenat u kojem se Prvovenčani pominje kao osnivač manastira na Prevlaci, ali to bi se odnosilo samo na eventualne izmjene početkom XIII vijeka kada je ovdje bilo sjedište Zetske episkopije.⁵ Nije isključeno da i Milaković govori o istom dokumentu kao i Rovinski, dakle o prepisu povelje ili djelova više povelja Prvovenčanog, objedinjenih u jedan dokumenat.

Ovdje dajemo u cjelini tekst tog dokumenta, izostavljajući samo riječi koje nedostaju zbog oštećenosti papira.

Sačuvani prepis ovog dokumenta je pisan na listu hartije 35 x 24,5 cm. Na prvoj strani lista su 24 reda, a s druge 17 redova, pisanih lijepim kaligrafskim slovima sa pravopisom iz XVIII vijeka. List je najviše oštećen u gornjem desnom uglu: nedostaje parče koje zahvata s prednje strane 4 reda a s zadnje 8 redova teksta. Isto tako oštećen je i kraj 22, 23, 24 i 25. reda.

¹ П. Ровинский, Черногория въ ся прошломъ и настоящемъ, 1888, 435.

² D. Milaković, Kratka istorija Crne Gore, Grlica za 1835, 60—61.

³ S. Milutinović, Istorija Crne Gore od iskona do novijega vremena, Beograd, 1835, 12.

⁴ I. Stjepčević, Prevlaka, Zagreb, 1930, 5—7. (Farlati, Illyricum sacrum, tomus VI, 433).

⁵ V. Petković, Pregled crkvenih spomenika kroz povescnicu srpskog naroda, Beograd, 1950, 260.

Ovaj prepis povelje u «katalogu» počinje oznakom prepisivača: «Hrusovolj Pervovenčanago kralja Stefana». Zatim se tri cjeline odvajaju novim redovima, što navodi na pretpostavku da je prepisivač imao pred sobom više dokumenata iz kojih je preuzeo i prepisao tekst. Prvi dio povelje čini jednu cjelinu koja se završava datiranjem, koje se, na žalost, ne može pročitati cijelo zbog oštećenosti hartije. O drugom dijelu (najoštećenijem) teško je reći na šta se odnosi osim da je sve ovo «potvrdio car Stefan koji postavi slavne počate u ovi rusovolj».

Treći dio je u stvari zabilješka da je ovu povelju dao naštampati iguman mileševski Vasilije jeromanoh, s dogovorom crkvenog sabora, da bi se pamtila «ot našega roda i jezika».

Ipak, prva dva dijela se mogu smatrati kao jedna cjelina koju datiranje dijeli na dva dijela.

Povelja počinje verbalnom invokacijom — Благословеннемъ оца и сѣна и сѣго дѣха, koja se vrlo rijetko upotrebljavala u raškim poveljama, ali je tipična za bosanske povelje.

Iduću intitulaciju — Іа Стефанъ Пervovenчані и краль сѣнь Симеона Неманича, prvi put ovdje nalazimo u ovakvoj formi.

Iz originalne povelje Prvovenčanog mogao je da bude preuzet i osnovni podatak ekspozicije o njegovoj riješenosti, da u smislu zahvalnosti svom ocu i bratu Savi, koji ga na kraljevstvo postaviše, a pošto «ne nađe crkve u grad Kotor» sagradi u njemu crkvu koju bogato dariva.

U dispoziciji se kaže da kralj Stefan dođe u grad Kotor i sagradi crkvu sv. Tripuna i s crkvu sv. Gospođe. Zatim otide na Prevlaku, na dno Grbaljskog Polja i sagradi manastir sv. Arhangela Mihala u kojem postavi patrijarha Arsenija s bratijom i kaludegima.

Ovom manastiru tom prilikom darova: Lušticu, Krtole, Lješeviče, Brda i Bogdašiče. Kralj zatim tobože kaže da «оголенъ приходъ у мѣсто Перастъ и почехъ градит церквѣ сѣго мѣченика Георгія на Школю» u kojem postavi igumana s bratijom, Sv. Georgiju tada pokloni: selo Bijelu do potoka, Jošicu do Veriga, i Donji Morinj do Visoke stijene, Lipce, Babino. Ledenice, Stoliv, stranom do Arčakova. Zatim poklanja: Kovač, Mrčevac i Tivat.

Ovdje je upisana koroboracija: «Ово састави и (подписа) ... ть стотинъ двадесеть петого.», u kojoj poslije riječi «ovo sастави» nedostaje otprilike desetak slova, gdje bi trebalo da piše «i podpisa» te dio broja koji se završava na — Ть.

U novom pasusu, gdje je tekst veoma oštećen, teško se može povezati sadržina mada se pominju: Stefan, sin Radoslav, (Vladislav(valjda) i stric Sveti Sava. Može se pretpostaviti da kralj daje «подъ Мыльшиново ссдамдесеть..... (ovde je oštećeno) на сльжбѣ», vjerovatno neke ljude kako kaže «по именѣ у рѣсоволю». Zatim zapovijeda da Peraštani daju ulje u kandila.

U cijeloj dispoziciji ovo je jedina pravna naredba, mada povelja srpskih vladara često predstavljaju cijela zakonodavstva za manastire.

Na kraju je datum: на лѣто шестъ стотинъ осамдесетъ петъ(?). Mada je teško tačno reći koja je ova godina, pošto broj nije kompletan, ovo je datiranje posebno zanimljivo (kao i broj u okviru koroboracije). Prvo — zato što nesumnjivo svjedoči o zapadnoj provencijenciji predloška sa kojeg je izvršeno ovo prepisivanje; drugo — zato što ukazuje za koga je ovaj prepis pravljen — za crnogorske gospodare koji su nastojali da Kotor sa okolinom pridobiju za sebe. O tome svjedoči i činjenica da je prepis izvršen u »knjigu« »Epoha Crnojevića«. Vjerovatno da prepisivač nije dobro poznao datiranje, jer »izgleda da naši stari pisci ponekada nisu dobro znali hronologiju«.⁸

U potpisu na dokumentu se ništa ne kaže, ali se kaže da sve napisano potvrdi car Stefan i postavi »Slavne pečate u ovi rusovolj«. Postoje riječi »pečate« vrlo lijepo je nacrtan krst istim maštilom.

Ako se imaju u vidu sve nelogičnosti u ovom dokumentu u odnosu na sadržinu teksta možemo sa sigurnošću utvrditi da tekst predstavlja kasniji proizvod. Kao prvo, Stefan se kao kralj pominje prvi put godine 1220,⁹ a za njega se ovdje kaže da sagradi crkvu Svetog Trifuna u Kotoru, koja je dovršena i posvećena 1166. godine, a prvobitna crkva istog imena je podignuta još početkom IX vijeka.¹⁰

»Moguće da je istina toliko, da je Prvovenčani ogradio zvonike, a crkvu nikako, već najviše da je popravio«, kaže S. Nakićenović, kada govori o nekom »starom spisu« opštine stolivske iz kojeg daje samo citat: »kralj Stefan Prvovenčani, sin Simeona Nemanje, po raspoloženju svoga oca i svoga blagoslovenog brata sv. Save, ogradio je crkvu sv. Trifuna, sa dva zvonika«.¹¹

Iz citata se jasno vidi da je ovdje riječ o istom dokumentu sa kojeg je izvršen prepis, predmet naše rasprave.

Isto tako kralj »postavi u manastir sv. Mihaila na Prevlaci patrijarha Arsenija«. Mada je Arsenije veoma obično monaško ime da su moguće razne pretpostavke, ipak prvi put se pominje mitropolit zetski Arsenije u Povelji Balše III manastiru Moračniku.¹² Doduše, arhiepiskop Arsenije je naslijedio svetog Savu, po Savi-
nom ličnom izboru i želji, koji ga je izabrao i posvetio,¹³ a bio je

⁸ S. Stanojević, Datiranje, Glas SKA, CXXXII, Beograd, 1928, 46.

⁹ K. Jireček, Ugovor Stefana Prvovenčanog s Dubrovčanima iz 1215—1219, Glasnik SUD, XLVII, 1879, 306.

¹⁰ S. Mijušković, Natpisi katedrale sv. Trifuna, 800 godina katedrale u Kotoru, 1966, III.

¹¹ S. Nakićenović, Boka, Naselja srp. zem. IX, 1913, 405.

¹² B. Šekularac, Dvije povelje u arhivu manastira svetoga Nikole, Vranjinskog, Glasnik CANU, IV, Titograd, 1982, 155.

¹³ M. Purković, Srpski patrijarski srednjega veka, Diseldorf, 1976, 19.

arhiepisopom od 1233. do 1263. godine.¹⁴ I posljednji srpski patrijarh srednjeg vijeka bio je Arsenije.¹⁵ Dakle, ni jednog od njih Prvovenčani nije mogao postaviti za patrijarha u manastiru na Prevlaci.

U dispoziciji povelje se kaže da kralj »poče graditi« svetog Georgija na otoku u Perastu, kome dade na službu već nabrojana sela i posjede. Međutim, »bio je tu manastir, koji je u VII v. ograđen. Crkvu je posvetio Adeodato, episkop kotorski, 1247, a za Dušana je obnovljena«.¹⁶ »Godine 1166. spominje se po prvi put opat sv. Jurija u jednoj ispravi, gdje se opisuje svečana posveta stolne crkve sv. Tripuna u Kotoru«.¹⁷

Jedino za crkvu sv. Gospođe nalazimo podataka da ju je obnovio Stefan Prvovenčani, pomen u knjizi koja se nalazi u franjevacu u Prčanju. Inače, crkva sv. Gospođe prvobitno je bila sagrađena još u VII vijeku, pa je na istom mjestu »dovršena i sagrađena 1221« nova.¹⁸

U drugom dijelu dispozicije se navodi podatak »i dade pod Mileševo . . . . . u crkvu sv. Georgija na Otoku«, što potvrdi car Stefan. Iz dijelova rečenice »ВЛАДИСЛАВЪ СОПРАМИ ЦЕРКВЪ . . . Ѣ МИЛЕШЕВО« može se zaključiti da je ovaj dio povelje preuzet iz nekog dokumenta cara Dušana u kojem je stajalo da je Vladislav podigao manastir Mileševu. Ovo je svakako veoma važan podatak, iako je i dosada bilo poznato da je Vladislav podigao Mileševu 1234 — 1243. godine.¹⁹

Datiranju ovog prepisa pomaže zabilješka na kraju dokumenta gdje se navodi da je ovu povelju dao »pečatiti igumen mileševski Vasilije«. Arhimandrit Vasilije mileševski je 1647. godine išao u Rusiju da traži pomoć.²⁰

»Ime se Vasilijevo i njegova izjava privezaše za listinu kao sastavni dio«, što »odava svjedodžbu na tu krivotvorinu«.²¹

Možda su ovu povelju skrčili monasi Arsenije Vučičin iz pljevaljskog manastira i Stefan Abramović iz Savine, koji su došli 1754. godine u kancelariju mletačkog providura u Novome Dominika Pizzamano na želju peraskoga kapetana Antuna Bronze da posreduju u sporu i zakletvom potvrde, da je pečat na podnesenoj listini pravi pečat mileševskog manastira. Nažalost, njihova potvrda »nije

¹⁴ S. Stanojević, Arhiepisop Arsenije, Glasnik ist. društva u N. Sadu, V, Novi Sad, 1932, 1—13.

¹⁵ M. Furković, n.d. 154.

¹⁶ S. Nakićenović, Boka, Naselja srpskih zemalja, IX 1913, 530—531.

¹⁷ P. Butorac, Opatija sv. Jurija kod Perasta, 1928, 2.

¹⁸ S. Nakićenović, n.d., str. 406—7.

¹⁹ V. Petković, Pregled crkvenih spomenika, str. 189.

²⁰ Spomenik SKA, LIII, 1915, 157.

²¹ P. Butorac, n.d. 5.

značila ništa kao ni ime glasovitoga manastira, kamo su bili prenešeni ostaci sv. Save po kralju Stjepanu Vladislavu 1237.²²

Na kraju možemo zaključiti da je možda postojala neka originalna povelja Stefana Prvovenčanog (ili više njih) sa konkretnim poklonima pomenutim crkvama i manastirima citiranim u dispoziciji, a koje (c) je poslužila kao uzorak za falsifikat s kraja XV vijeka, prepis kojeg je izvršen u XVIII vijeku.

Još je K. Jireček konstatovao da »ni jedna od kotorskih srpskih privilegija nije sačuvana u originalu, nego samo interpolirana i sumnjiva komada. U njima nema ništa o obavezama grada prema državi, ništa o trgovačkim pravima i td., nego je tu govor samo o prostornom proširenju teritorije...«²³

Kao razlog falsifikovanja kotorskih povelja D. Stracimirović navodi da je »kotorska vlastela htela da uzme zemlje manastira Sv. Mihaila na Prevlaci te sastaviše lažne povelje srpskih vladalaca, po kojima su sve zemlje negdašnjega prevlačkog manastira tobože već u srpsko doba njihove bile«.²⁴

Slično mišljenje iznosi i M. Dinić saopštavajući jedan dokumenat iz 1452. godine, koji se odnosi na pobunu Grbljana, treću po redu od 1420. godine. On kaže da su »za vreme ratovanja između despota Đurđa Brankovića i Mletaka (1448 — 1453) Grbljani učinili poslednje pokušaje da spasu prava prelaskom pod srpsku vlast. Pada u oči da su u pobuni igrali izvesnu ulogu i popovi što pokazuje da i verski momenat nije bio bez uticaja na zaoštrene odnose između grbaljskih seljaka i kotorske vlastele«.²⁵

Kotorani su i »1633/34. godine pokušali da iznesu pred mletačke vlasti povelje srpskih vladara u dokaz da im je opatija (misli se na opatiju sv. Georgija) bila data od njih u posjed«.²⁶ Međutim, osporeno im je patronsko pravo, a »presuda je pala uglavnom u prilog Peraštanima, na osnovi utemeljenja opatije«.²⁷

Upoređenjem ove povelje sa poveljama kralja Vladislava na prvi pogled se uočava velika sličnost i neobična intitulacija: Ia (a ne АЗЪ, ili kraljevstvo), što je naročita oznaka Vladislavljevih povelja.²⁸ Potpuno je ista Vladislavljeva intitulacija u njegovoj kratkoj potvrdi jedne hilendarske povelje.²⁹ Možda je baš Vladislav-

²² Isto, str. 6.

²³ K. Jireček, Istorija Srba III, str. 105.

²⁴ D. Stracimirović, Pravoslavna crkva u Boci Kotorskoj, Postanak i sudbine njene, Godišnjica N.Č. XVII, 1897, 208—9.

²⁵ M. Dinić, Jedan prilog za istoriju Grblja, Prilozi za KJIF, XVII/1, 1937, 107/8.

²⁶ P. Butorac, Opatija sv. Jurja kod Perasta, 1928, 4.

²⁷ Isto, str. 5.

²⁸ S. Stanojević, Glas XCII, 144.

²⁹ A. Solovjev, Hilendarska povelja velikog župana Stefana Prvovenčanog iz godine 1200—1202, Prilozi za knj. jez, istoriju i folklor V, Beograd, 1925, 71.

ljeva povelja u osnivanju manastira Mileševce poslužila kao obrazac po kojemu je izvršen ovaj falsifikat Stefana Prvovenčanog.

Iako očigledan falsifikat ovaj dokumenat ima određenu vrijednost kao izvor. Analiza složene i hronološki nesređene sadržine pomaže da se jasnije predstave peripetije borbe Kotora za susjedne zemlje, borbe ne uvijek uspješne, u kojoj su gradske vlasti često pribjegavale ne samo oružju, nego i lukavstvima i falsifikovanju povelja. »Već u najstarije doba u ovim stranama s lakoćom su kriotvorili javne isprave».³⁰

Što se pak tiče ćirilskog pisma, ovaj dokumenat je pisan slovnim oblicima kao u ruskoj crkvenoj ćirilici.

---

³⁰ P. Butorac, n.d., str. 6.

ТЕКСТ ПОВЕЛЈЕ

РУСОБОЛЪ

Первоуначнаго краля С/тефана/

Благословеніемъ оца и сына и стго Дха

Иа Стефанъ Первоуначнии краль синъ Симеона Неманича, по учиненомъ оца моего и благословеннаго брата моего Святителя Саввы на краљство ме поставило и проидохъ земля держави моея и придохъ у градъ Которъ и не надохъ у нѣмъ цркви, и соградихъ цркву свтаго Трифона сѹ два тѣла и другѹ цркву свѹ Госпоѹ на Парилу. Пашь отидохъ отолень на Превлаку на две поля Гебалскога и соградихъ монастырь свтго Архангела Михаила и поставихъ у нѣмъ патриарха Арсенія съ братіомъ калѣберима; и дадохъ под нѣмъ пять селакъ на службу церковнѹ: Луцицѹ, Кртеле, Лѣковиѣ, Буда и Богдалиѣ. И ойдохъ отолень и придохъ у мѣсто Перастъ и почехъ градить цркву свтго кѹченика Георгія на Школѹ у отокѹба гродомъ и помѣи господе, и поставихъ у не Ігѹмена зъ братіомъ калѣберима. А дадохъ цркви стомѹ Георгѹ на службу село Ђнаку до котра, Кошицѹ страномъ до Веригахъ и Дони Морниъ до висока стѣна . . . . Лице подъ гредомъ и Бабини и Леденица вѣ. . . . . и Сталинъ, страномъ до Арѣакова; и отолень Кавач.. а Превезѣ и Тиватѣ, и запокидалъ Пераданомъ . . . . . и да е под рукомъ нѣхъ. Ово састави . . . . . тѣ стотинъ двадесети петого.

. . . . Стефанъ . . . . . сына, Балослана, Прѣво. . . . . Владиславъ согради цркву . . . . . стрица свтго Саввы изъ . . . . . ихъ у Милѣнево. И даде подъ Милѣнево содемдесота. . . . . на службу и свако по имену у русовола нѣхъ . . . . . него у цркви стго Георгія у Отокѹ, са вѣш; овиѣ ѣз селима кое сизъ и вѣше писао, тада Пераданима запокидахъ да дамъ улѣ у кондила. Каде ово запокидахъ на лѣто шестъ стотинъ содемдесотъ петѣ; и то ово потверди царь Стефанъ и постави единае печате † у оми русовола.

Ови русовола даше печатити и мѹченъ милостовски Василии Јеромнахъ, а договореніемъ моего савца црквннѣаго, который да бѹдетъ измаговачъ на родѣ и родѣ оца нашего рода и сѣмѣа.

Резюме

КОТОРСКАЯ ГРАМОТА СТЕФАНА ПЕРВОВЕНЧАНОВО

Божидар ШЕКУЛАРАЦ

Большинство средневековых грамот Котора считаются фальсификатами или в конце концов сомнительными. Несомненный фальсификат и эта грамота Стефана Первовенчаного копия которой находим в Книге копий «Эпоха Черноевичей» в Музее города Цетиње.

Что этот документ фальсификат сразу замечается из обилия нелогичностей которые он содержит в тексте, как в смысле обоснования церквей и монастырей, так и назначенные для них подарки.

Так же, ни дипломатические, ни характеристики языка этой грамоты не возражают время в котором жил Стефан Первовенчаный; ясно что это изделие более поздних времён.